

Metodický list ku vzdelávacej hre „Potápač“

Kľúčový predmet:	POTÁPANIE hydrostatický tlak a hydrostatická tlaková sila
Cieľová skupina:	7. ročník ZŠ, tercia osemročných gymnázií druhý stupeň základných škôl, 1. ročník gymnázií, resp. stredných odborných škôl
Cieľ z pohľadu učiteľa:	Rozvoj predstáv žiakov o pojmoch hydrostatický tlak a hydrostatická tlaková sila: <ul style="list-style-type: none"> - zistiť aktuálne predstavy žiakov o hydrostatickom tlaku, o faktoroch ovplyvňujúcich veľkosť hydrostatického tlaku (závislosť hydrostatického tlaku od hĺbky pod voľnou hladinou, od hustoty kvapaliny a nezávislosť veľkosti tlakovej sily od smeru pôsobenia v danej hĺbke) ako východisko pre ďalšie plánovanie poznávacieho procesu žiakov; - v prípade odhalenia mylných predstáv žiakov upozorniť na obmedzenia týchto predstáv, poskytnúť možnosť na ich korekciu; - zopakovať, utriediť a rozšíriť uvedomelé poznatky žiakov týkajúce hydrostatického tlaku a hydrostatickej tlakovej sily.
Cieľ z pohľadu žiakov:	<ul style="list-style-type: none"> - motivovať a stimulovať k poznávaniu mechanických vlastností kvapalín - získať praktické skúsenosti s prejavmi hydrostatického tlaku
Uplatnené stratégie učenia:	Autentické učenie usmerňovanou hrou. Aktívne učenie experimentovaním.
Vzdelávacia forma:	Interaktívna vzdelávacia (súťažná) hra s podporou jednoduchých demonštrácií realizovaná v teréne.
Časová náročnosť:	1 vyučovacia hodina (+ 30 minút príprava stanovišť)
Pomôcky:	Plán stanovišť pre každého hráča / skupinu – zároveň slúži aj na záznam postupu (cesty) hráča / skupiny. Pomôcky používané na jednotlivých stanovištiach – pozri časť „Manuál k príprave fyzikálnej hry pre základné školy Potápač“.

Ohnisko:	Pochopenie pojmov hydrostatický tlak a hydrostatická tlaková sila.
Koncept (smerovanie):	Priblížiť ohnisko pomocou (predpokladaných) pocitov a skúseností potápača s podporou jednoduchých reálnych experimentov.
Myšlienky (návrhy, idey, alternatívy):	Využiť atraktívny kontext potápania a formu (súťažnej) hry na vzbudenie záujmu o ohnisko – o pochopenie pojmov hydrostatický tlak a tlaková sila. Prostredníctvom výberu z ponúknutých odpovedí, zahrňujúcich najčastejšie mylné predstavy žiakov, vyvolať otvorenú diskusiu o prvotných predstavách žiakov. Prostredníctvom reálnych javov demonštrovaných jednoduchými experimentmi poukázať na obmedzenia mylných predstáv, vyvolať mentálny konflikt, poskytnúť žiakom možnosť korigovať svoje predstavy.
Očakávané hodnoty z realizácie:	<ul style="list-style-type: none"> - motivácia žiakov k používaniu vedeckého prístupu pri riešení životných situácií; - stimulácia žiakov k ďalšiemu poznávaniu vlastností kvapalín; - žiaci spoznávajú (resp. precvičujú si) pojmy hydrostatický tlak a hydrostatická tlaková sila v konkrétnom atraktívnom kontexte potápania umožňujúcom zároveň nadviazanie na skúsenosti žiakov z bežného života; - žiaci poznávajú vlastným tempom; - ak hrajú hru jednotlivci: žiak formuluje a zvedomuje si svoje vlastné predstavy, učiteľ získava informáciu o predstavách každého žiaka; - ak hrajú hru skupiny žiakov: príležitosť na diskusiu, rozvoj komunikačných zručností, argumentácie, vzájomné učenie sa v rámci skupiny.

Rozvíjané pojmy:	<ul style="list-style-type: none"> - hydrostatický tlak; - hĺbka pod voľnou hladinou, jej vplyv na hydrostatický tlak; - hustota kvapaliny, jej vplyv na hydrostatický tlak, závislosť hustoty kvapaliny od teploty; - hydrostatická tlaková sila, smer pôsobenia hydrostatickej tlakovej sily.
Zaradenie do učebného plánu:	Hru „Potápač“ je možné zaradiť do vyučovania v 7. ročníku ZŠ alternatívne: a) ako vyučovaciu hodinu zameranú na poznávanie pojmov hydrostatický tlak a tlaková sila a zároveň motiváciu k poznávaniu pojmu vztlaková sila a odhaleniu Archimedovho zákona b) v úvode tematického celku „Mechanické vlastnosti kvapalín“ ako motiváciu a stimuláciu poznávania žiakov a ako prostriedok oboznámenie sa učiteľa s východiskovými predstavami žiakov. c) po prebratí učiva o tlakovej sile a hydrostatickom tlaku, resp. v závere tematického celku „Mechanické vlastnosti kvapalín“ ako opakovanie a utvrdenie poznatkov, sebakontrola pochopenia vybraných pojmov.
Úloha učiteľa:	Učiteľ (realizátor) má úlohu facilitátora: <ul style="list-style-type: none"> - vyzýva k zapojeniu sa do hry (formou otázok, rozprávania o nástrahách potápania); - vyzýva hráčov v rámci jednotlivých skupín k diskusii o rozdieloch ponúkaných odpovedí a k „odbornej“ argumentácii pri výbere odpovede; - moderuje záverečnú spoločnú diskusiu, pomáha žiakom formulovať získané poznatky.
Úloha žiakov:	Žiaci – hráči štartujú individuálne alebo v skupinách postupne z toho istého stanovišťa. Úlohou hráčov je vybrať si na každom stanovišti z ponúknutých odpovedí tú, o ktorej si myslia, že je správna, pokračovať podľa inštrukcií k ďalšiemu stanovišťa a zapisovať si svoju cestu k cieľu. Žiaci, ktorí už našli cieľ, majú po absolvovaní hry za úlohu prejsť aj stanovištia, ktoré v prvom kole vynechali, odskúšať si všetky experimenty. Doplňujúcou úlohou pre nich je odhaliť štruktúru hry.

Poznávacie hodnoty, ktoré môžu žiaci získať zo vzdelávacej hry „Potápač“

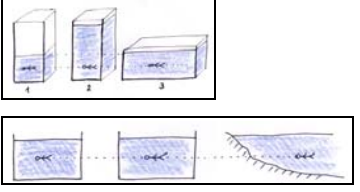
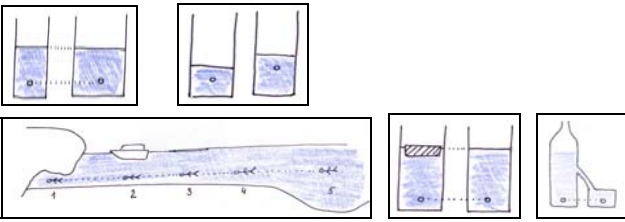

Interaktívna vzdelávacia hra „Potápač“ predvádza žiakom vedecký prístup k poznávaniu – vyčlenenie faktorov ovplyvňujúcich priebeh sledovaného javu, tvorba hypotéz a ich overovanie, formulácia záverov.

Využíva sa paralelná metóda poznávania – zadania na jednotlivých stanovištiach vyzývajú k porovnávaniu paralelných prípadov, uvedomeniu si ich podobností (vytiahnutiu spoločných znakov) a odlišností (zdôraznenie rozdielov).

Forma interaktívnej hry, emocionálny náboj a pre žiakov atraktívny kontext sprístupňujú vedecký prístup k poznávaniu aj žiakom bez vnútornej motivácie k vedeckému poznávaniu, poukazujú na užitočnosť a prístupnosť vedeckého poznávania (zvládnem to aj ja).

Hra má tiež za cieľ vyvolať u žiakov záujem o kľúčový predmet – vplyv hydrostatického tlaku a hydrostatickej tlakovej sily na ponorené teleso a vplyv vonkajších faktorov na ich veľkosť a motivovať k ďalšiemu poznávaniu – pochopeniu pojmu vztlaková sila a odhaleniu Archimedovho zákona.

Obsahové (fyzikálne) hodnoty, ktoré môžu žiaci získať zo vzdelávacej hry „Potápač“

Ohnisko	Koncept	Myšlienky	Hodnoty / Zistenia	Paralelné prípady
Hydrostatický tlak a tlaková sila	Faktory určujúce veľkosť hydrostatického tlaku, veľkosť a smer tlakovej sily	<ul style="list-style-type: none"> Ako sa prejavuje hydrostatický tlak? 	<ul style="list-style-type: none"> Hydrostatický tlak sa prejavuje prostredníctvom pôsobenia tlakovej sily, jej účinok môže byť deformačný (stláčanie potápača) alebo pohybový (striedanie vody z otvoru v nádobe). 	V hre nie je tejto otázke priamo venovaný žiaden experiment. Žiaci ho prijímajú implicitne usudzovaním o pôsobení tlakovej sily kvapaliny na potápača (o jeho stláčaní) na základe porovnávania dostreku vytekajúcej kvapaliny. Otázke je potrebné venovať pozornosť v rámci úvodu k hre, resp. v záverečnej diskusii.
		<ul style="list-style-type: none"> Od čoho závisí veľkosť hydrostatického tlaku? 	Veľkosť hydrostatického tlaku závisí <ul style="list-style-type: none"> od miesta v kvapaline, kde hydrostatický tlak meriam od druhu kvapaliny v hre sa explicitne neskúma závislosť od veľkosti gravitačného poľa 	
		<ul style="list-style-type: none"> Ako závisí veľkosť hydrostatického tlaku od umiestnenia vo vode? 	<ul style="list-style-type: none"> Veľkosť hydrostatického tlaku nezávisí od celkového množstva vody v nádobe, od vzdialenosti od stien nádoby, ani od vzdialenosti nad dnom nádoby. Veľkosť hydrostatického tlaku závisí od hĺbky pod voľnou hladinou kvapaliny. 	
		<ul style="list-style-type: none"> Ako závisí veľkosť hydrostatického tlaku od hustoty kvapaliny? 	<ul style="list-style-type: none"> Veľkosť hydrostatického tlaku závisí od hustoty kvapaliny. Hustota kvapaliny sa môže zmeniť zmenou zloženia kvapaliny (pridaním rozpustnej látky) alebo zmenou teploty kvapaliny. Zmena hustoty vody v bežnom rozmedzí teplôt je menšia ako zmena hustoty spôsobená pridaním soli. 	
		<ul style="list-style-type: none"> Od čoho závisí veľkosť hydrostatickej tlakovej sily? 	<ul style="list-style-type: none"> Veľkosť hydrostatickej tlakovej sily pôsobiacej na zvolenú plochu závisí od tlaku kvapaliny. Tlaková sila závisí len od hĺbky, v ktorej sa plocha nachádza, nie od jej nasmerovania. 	